

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

Tematska jedinica

-Sociološko shvatanje avangarde-

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Pod umjetničkom avangardom podrazumijevamo umjetnički pokret koji karakteriše stvaralačka težnja za ostvarivanje radikalnih kvalitativnih promjena u umjetnosti. Ona je nastajala i razvijala se krajem XIX i početkom XX vijeka, prije svega u Evropi, mada se javljala i širila u drugim djelovima svijeta.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Umjetničkom avangardom možemo nazvati početke razvoja moderne umjetnosti. Svaka stvaralačka orijentacija koja je, tokom istorije umjetnosti, težila za radikalnim kvalitativnim promjenama objektivno ima avangardni karakter. Dominantna karakteristika umjetničke avangarde s kraja XIX i početkom XX vijeka jeste velika disperzija stvaralačkih težnji. Svi avangardni pokreti su nastupali u ime budućnosti. Za sve njih je zajednički radikalno negatorski odnos prema klasičnoj književnosti i težnja za ostvarivanjem kvalitativno nove umjetnosti.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Fenomen umjetničke avangarde je bio objekt ideološke borbe. Ona je u jednom slučaju uzimana kao dokaz preimućstva građanskog društva, a u drugom kao dokaz njegove dekadencije.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

-Tipovi umjetničke avangarde-

U teorijskoj literaturi obavljani su pokušaji utvrđivanja osnovnih tipova umjetničke avangarde. Jedan od značajnijih je onaj koji je obavio Renato Podjoli u knjizi *Teorija avangardne umjetnosti*, razlikuje četiri osnovna tipa avangardnih pokreta: aktivistički, antagonistički, nihilistički i agonistički.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Aktivizam podstiče i nosi sama žudnja za akcijom, dinamizam i „emocionalna fascinacija avanturom“. Kult akcije se izdiže, bilo kakva, samu sebe opravdava. U ovoj struji avangardnog pokreta dolazi do otudjenja cilja pokreta od njegovih sredstava na taj način sto se sredstvo proglašava ciljem.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Antagonizam je, kako zapaža Podjoli, „najuočljiviji stav avangarde“, protivstav tradicionalnoj umjetnosti. Nihilizam označava stanje duha karakterističan za avangardne pokrete. Termin „nihilizam“ prvi je upotrijebio ruski publicista Nadezdin 1829. godine u svom članku Sabor nihilista.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Suština nihilizma je u postizanju reakcije putem akcije u destruktivnom radu. Iako se elementi nihilizma nalaze i u ruskom futurizmu, a u italijanskom u većoj mjeri, oni potpuno prožimaju dadaizam. Dadaisti polaze od negacije svih buržoaskih vrijednosti, da bi prešli na negaciju svih ljudskih vrijednosti.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Terminom agonizam Podjoli označava težnju avangardista, u okviru koje se neuspjehom teži ka rezultatu. Agonisti nastoje da sopstvenu patnju učine plodnom. Agonizam znači žrtvovanje, umjetnik postaje istovremeno i žrtva i heroj; heroj jer je upravo zato što je žrtva.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

-Antagonizam – dominantna umjetničke avangarde-

Antagonizam je dominantna osobina svih avangardnih pokreta. Aktivizam je implicovan u svakom antagonizmu, jer je antagonizam protivstav, aktivnost suprostavljanja. Tradicionalno u umjetnosti je ono protiv čega se ustaje, što izaziva averziju. Sve što je prethodilo posmatra se kao nešto apsolutno tuđe, sa čim oni nijesu željeli da imaju nikakve veze.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Antagonistički karakter ne ispoljava se samo u suprostavljanju tradicionalnih umjetnosti i tradicionalnom u umjetnosti, već i u odbacivanju same umjetnosti. Odbacivanje umjetnosti od strane najradikalnijih struja avangarde prije svega je odbacivanje umjetnosti. Karakteristično je da se napad na „estetsku formu“, koja je odoljela radikalizmu rane avangarde, obnavlja u omladinskim kontrakulturnim pokretima i u pogledima „nove levice“.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

-Nonkonformizam avangardista-

Svoju duhovnu i socijalnu izolovanost, svoje razlikovanje od ostalih članova društva avangardisti su naglašavali i spoljašnjim sredstvima; načinom oblačenja, kao i nonkonformističkim ponašanjem. Ovo isticanje sopstvene različitosti pretvorilo se u autoreklamiranje.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Svoju duhovnu i socijalnu izolovanost, svoje razlikovanje od ostalih članova društva avangardisti su naglašavali i spoljašnjim sredstvima; načinom oblačenja, kao i nonkomformističkim ponašanjem. Ovo isticanje sopstvene različitosti pretvorilo se u autoreklamiranje.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Od čuvenog crvenog prsluka kojim je Teofil Gotje šokirao parisku buržoaziju, do hipi mode. Isticanjem spoljašnjih karakteristika sopstvene posebnosti pripadnici hipi pokreta nastoje da izraze nepristajanje na način života koji nudi gradjanski sistem.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Socijalni protest hipika savremeno potrošacko društvo je uspjelo da pretvori u modu i nametne ga (način oblačenja i ukrašavanja), velikom dijelu omladine.

Tako je buržoaska industrija unovčila ovaj vid socijalnog protesta.

„Antiuniforma“ od vida društvenog protesta sve češće postaje izraz površne ekscentričnosti. Težnja za skandalom je bila sastavni dio bunta mnogih avangardnih pokreta.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Avangardisti su nastojali da osmisle svoju izolovanost, da joj daju značenje posebne vrijednosti. Manjina se unaprijed i *a priori* proglašava vrednijom od neupućene u novo i tradicionalistički orijentisane većine. U avangardi se javlja „sektaski duh“ koji njeguje kult „srećne manjine“.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Ponosito hvalisanje sopstvenom izuzetnošću, koja se dokazuje neshvaćenošću od strane masa, u sebi je protivurečno. Sa psihološke strane u ovome se može otkriti samomazohistički poriv: izazvati divljenje prema sebi u objektu koji se prezire (Podoli).

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Provokativnost avangardista usmjerena je u pravcu izazivanja reakcije publike u toku umjetničkog čina, za određene varijante avangardnog teatra. *Living teatar* se ne zadovoljava ukudanjem rampe, dovodjenjem gledalaca na scenu, već stupa i u fizički kontakt s njima.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

Ovaj vid nastojanja da se prevaziđe klasična barijera između scene i gledališta, krije u sebi nemoć jednog dijela teatarske avangarde da dubljim sadržajima probudi angažman kod gledalaca. Avangardni teatar teži da čin za publiku pretvori u čin publike. Provokacija dobija funkciju prinude na komunikaciju. Doživljajna blokada, pa i averzija, česti su vidovi reakcije jednog dijela publike na agresivnu provokaciju teatarske avangarde.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

-Sociološko shvatanje avangarde-

-Futurizam umjetničke avangarde-

U futurizmu umjetničke avangarde mogu se otkriti izvjesne utopističke karakteristike. Taj utopizam nije samo estetski ,već je i socijalni. Idealizacija budućnosti sastojala se u tome što se budućnost predstavljala kao period ispunjen na idealan način. Budućnost je po pravilu zamišljena kao „velelepna“ i „prekrasna“.

Sociološka istraživanja u oblasti kulture

Konsultovana literatura:

Ranković, M. (1996). *Opšta sociologija umetnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. (Poglavlje: str. 179-205).

Podoli, R. (1975). *Teorija avangardne umetnosti*. Beograd: Nolit. (Poglavlje: str. 20-60).